

Sygn. akt II UK 71/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 listopada 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Roman Kuczyński (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bogusław Cudowski

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z wniosku E. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o rentę rodzinną,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 23 listopada 2011 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 28 lipca 2010 r.,

1. oddała skargę kasacyjną,

**2. zasądza od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego na rzecz
adw. E. N. kwotę 120 zł (sto dwadzieścia) powiększoną o
podatek od towarów i usług tytułem nieopłaconej pomocy
prawnej wykonywanej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

Uzasadnienie

Decyzją z dnia 20 października 2009 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych przyznał E. K. rentę rodzinną od dnia 1 października 2009 r. do dnia 30 listopada 2009 r.

Odwołanie od powyższej decyzji złożyła E. K. zarzucając, że 25 rok życia kończy w dniu 21 listopada 2009 r. i jest na ostatnim roku studiów podyplomowych Uniwersytetu Warszawskiego - Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych i dlatego renta powinna jej przysługiwać do końca studiów zgodnie z postanowieniami art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 153 z 2009 r. poz. 1227)

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania, wskazując, że słuchacze studiów podyplomowych mają prawo do pobierania renty rodzinnej, jednak nie dłużej niż do osiągnięcia 25 roku życia. Ubezpieczona 25 rok życia osiągnęła w dniu 21 listopada 2009 r., dlatego też renta rodzinna przysługuje do 30 listopada 2009 r.

Wyrokiem z dnia 9 marca 2010 roku Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał E. K. prawo do renty rodzinnej do dnia 30 września 2010 r.

Apelację od powyższego wyroku złożył organ rentowy, zaskarżając go w całości i zarzucając naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 153 z 2009 r. poz. 1227) poprzez uznanie, że prawo do renty rodzinnej przysługuje również osobie, która osiągnęła 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów podyplomowych w szkole wyższej do zakończenia tego roku studiów. Organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania, ewentualnie o jego uchylenie i skierowanie sprawy do Sądu pierwszej instancji celem ponownego rozpoznania. Apelujący dokonał wykładni art. 68 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227) i wskazał, że wynika z nich, iż ubezpieczona miała prawo do renty rodzinnej do ukończenia 25 roku życia, bowiem do tej daty kontynuowała naukę w szkole wyższej (art. 68 ust. 1 pkt 1 ustawy).

Podkreślił, że ubezpieczona w 2008 r. podjęła naukę na studiach podyplomowych, które jednak stanowią inną formę kształcenia przeznaczoną dla osób legitymujących się dyplomem ukończenia studiów wyższych magisterskich. Zarzucono, że ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 164, poz. 1365) zawiera jednoznaczne rozróżnienie studiów wyższych i studiów podyplomowych jako odmiennych form kształcenia. Zatem ustawodawca w drodze legalnej definicji wyjaśnił prawne i faktyczne różnice, jakie zachodzą pomiędzy studiami wyższymi i podyplomowymi. W świetle powyższego - zdaniem organu rentowego - zapis „ostatni rok studiów” w rozumieniu art. 68 ust. 2 ustawy nie odnosi się do studiów podyplomowych. Na poparcie swego poglądu organ rentowy przytoczył zbieżne z jego zapatrywaniem, poglądy Sądu Najwyższego, wyrażone w orzeczeniach z dnia 13 stycznia 2006 r., I UK 155/05, OSNP 2006/23-24/368 i z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 207/07, OSNP 2009/5-6/74.

Wyrokiem z dnia 28 lipca 2010 r. Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie E. K. Sąd wskazał, że sporną kwestią w niniejszej sprawie jest prawo do renty rodzinnej dla E. K. za okres po dniu 30 listopada 2009 r. do ukończenia nauki na studiach podyplomowych, tj. do dnia 30 września 2010 r. Istotą sporu było rozstrzygnięcie, czy studia podyplomowe są „studiami w szkole wyższej” w rozumieniu art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227), który stanowi, że jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów. Przepis ten trzeba czytać łącznie z przepisem art. 68 ust. 1 pkt 2 tej ustawy, zgodnie z którym dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, należy zauważyć, że ustawodawca używając w art. 68 ust. 2 cytowanej ustawy pojęcia „studia w szkole wyższej” nie zdefiniował go. Sięgnąć należy więc do ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2005 r., Nr 164, poz. 1365 ze zm.). Ustawa ta w art. 2 ust. 1 pkt 5 i 6 przewiduje, że studia wyższe to studia prowadzone przez uczelnię

posiadającą uprawnienia do ich prowadzenia, kończące się uzyskaniem odpowiedniego tytułu zawodowego (licencjata, inżyniera, magistra lub tytułu równorzędnego). Natomiast studia podyplomowe to inna niż studia wyższe i studia doktoranckie forma kształcenia przeznaczona dla osób legitymujących się dyplomem ukończenia studiów wyższych (art. 2 ust. 1 pkt 11). W art. 2 ust. 2 pkt 1 ustawy przewidziano, że ilekroć w ustawie jest mowa o studiach, bez bliższego określenia - rozumie się przez to studia wyższe. Z powyższego wynika, że studia podyplomowe nie są studiami wyższymi, przez co art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie znajdzie zastosowania w przypadku uczęszczania na takie studia przez osobę żądającą ustalenia prawa do renty rodzinnej. W takiej sytuacji może znaleźć jedynie zastosowanie art. 68 ust. 1 pkt 2 tej ustawy, gdyż studia podyplomowe są bezspornie nauką w szkole. Należy też zauważyć, iż art. 68 ust. 2 ustawy ma charakter przepisu szczególnego i musi być wykładany w sposób ścisły.

Na powyższe orzeczenie wnioskodawczyni wniosła skargę kasacyjną, w której zarzuca naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię przepisu art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 grudnia 1998 r. (Dz.U. z 2009, Nr 153, poz. 1227) polegającą na przyjęciu, iż studia podyplomowe nie są studiami w szkole wyższej w rozumieniu powołanego przepisu, a tym samym skutkującą niezastosowaniem dyspozycji art. 68 ust. 2 powołanej ustawy w stanie faktycznym niniejszej sprawy.

Wskazując na powyższe, ubezpieczona wniosła o: zmianę zaskarżonego wyroku i ustalenie, iż przysługuje jej prawo do renty rodzinnej za okres od dnia 1 grudnia 2009 r. do 30 września 2010 r.; ewentualnie przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu - Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, Wydziałowi III; zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych. Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, uzasadnione zostało potrzebą wykładni art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 grudnia 1998 r. (Dz.U. z 2009, Nr 153, poz. 1227), budzącego poważne wątpliwości, w zakresie ustalenia, czy studia

podyplomowe prowadzone przez uczelnię wyższą (w niniejszej sprawie Uniwersytet Warszawski) są studiami w szkole wyższej w rozumieniu powołanego przepisu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 68 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych stanowi, że prawo do renty rodzinnej przysługuje dzieciom do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, a w ust. 2, że jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów. Dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy w wykładni omawianego przepisu istotne znaczenie ma odkodowanie nie tyle pojęcie „szkoła” co pojęcie „studia w szkole wyższej” - zawierające się w zakresie pojęcia „nauka w szkole”. Sformułowanie „nauka w szkole” wymaga odniesienia do ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, która zapewnia realizację prawa każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się (art. 1 ust. 1) w określonych formach organizacyjno-prawnych (art. 2). Daje to podstawę do przyjęcia, że pojęcie „nauka w szkole” - zasadniczo odnosi się do nauki pobieranej w publicznych i niepublicznych placówkach oświatowo-wychowawczych: podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, kształcących uczniów i objętych przepisami ustawy o systemie oświaty. Z uwagi na treść ust. 2 art. 68 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych należy przyjąć, że „naukę w szkole” stanowią także „studia w szkole wyższej”, a więc, stosownie do art. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym, studia w szkołach wyższych i wyższych seminariach duchownych prowadzonych przez kościoły i związki wyznaniowe. Na tle pojęcia „studia w szkole wyższej” można dostrzec rozbieżność w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Wedle poglądów wyrażonych w wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2006 r., I UK 155/05 (OSNP 2006 nr 23-24, poz. 368) oraz z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 207/08 (OSNP 2009 nr 5-6, poz. 74) ostatni rok studiów w szkole wyższej w rozumieniu art. 68 ust. 2 tej ustawy nie odnosi się do studiów podyplomowych. Zaakcentowano w tym stanowisku, że ustawa - Prawo o

szkolnictwie wyższym zawiera już jednoznaczne definicje studiów wyższych i studiów podyplomowych (art. 2 ust. 1 pkt 5 i pkt 11), a studia podyplomowe stanowią inną niż studia wyższe formę kształcenia przeznaczoną dla osób legitymujących się dyplomem ukończenia studiów wyższych (art. 2 ust. 1 pkt 11). Podkreśla się w nim, że w drodze legalnej definicji ustawodawca wyjaśnił i potwierdził różnice prawne i faktyczne, jakie zachodzą pomiędzy studiami wyższymi i podyplomowymi. Jak z tego wynika, pojęcie „studia w szkole wyższej” utożsamiono z pojęciem „studia wyższe” zdefiniowanym w art. 2 ust. 1 pkt 5 powyższej ustawy, ograniczając je wyłącznie do studiów prowadzonych przez uczelnię posiadającą uprawnienia do ich prowadzenia, kończące się uzyskaniem odpowiedniego tytułu zawodowego: licencjata, inżyniera, magistra lub tytułu równorzędnego. Szersze znaczenie pojęcia „studia w szkole wyższej” przyjęto natomiast w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2000 r., II UKN 699/99 (OSNAPiUS 2002 nr 5, poz. 127), uznając, że chodzi o wszystkie studia organizowane i prowadzone przez wyższą uczelnię. Powołane orzeczenie zapadło pod rządem poprzednio obowiązującej stawy z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), na tle jej art. 39 ust. 1 pkt 2, który jest odpowiednikiem art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Uznano w nim, że studia doktoranckie prowadzone w uczelni, zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 65, poz. 385 ze zm.) - w ówczesnym brzmieniu, z którego wynikało, że w uczelni mogą być prowadzone jednolite studia magisterskie, studia wyższe zawodowe i uzupełniające studia magisterskie oraz że uczelnia może również prowadzić studia podyplomowe, studia doktoranckie - są nauką w szkole w rozumieniu art. 39 ust. 1 pkt 2 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. Dlatego w przypadku ich podjęcia absolwent szkoły wyższej zachowuje prawo do renty rodzinnej, jednak nie dłużej niż do osiągnięcia 25 lat życia. W kolejnym wyroku z dnia 17 października 2006 r., II UK 73/06 (OSNP 2007 nr 21-22, poz. 325) Sąd Najwyższy podkreślił, że pogląd powyższy zachowuje swoją aktualność w odniesieniu do art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a zatem studia doktoranckie prowadzone przez wyższą uczelnię są nauką w szkole w

rozumieniu tego przepisu. W ocenie Sądu Najwyższego - w myśl zasady równości wobec prawa (art. 32 Konstytucji RP) - nie ma podstaw do czynienia rozróżnień między takimi studiami w zależności od podmiotu, który je w ramach swoich kompetencji ustawowych organizował i prowadził. Studia doktoranckie, także prowadzone przez Polską Akademię Nauk, winny być traktowane jako nauka w szkole w rozumieniu art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, podobnie jak uczestnictwo w takich studiach prowadzonych przez wyższą uczelnię.

Sąd Najwyższy orzekający w niniejszej sprawie opowiada się za węższym rozumieniem pojęcia „studia w szkole wyższej”, a więc odpowiadającym zdefiniowanemu w ustawie - Prawo o szkolnictwie wyższym pojęciu „studiów wyższych” (art. 2 ust. 1 pkt 5). Istotą renty rodzinnej jest dostarczenie środków utrzymania tym dzieciom pracownika (rencisty), które nie podjęły pracy w ramach stosunku pracy w związku z kształceniem się w szkole. Innymi słowy, dotychczasowy obowiązek alimentacyjny rodzica względem pełnoletniego dziecka (art. 133 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego) przekształca się w prawo do renty rodzinnej. Z reguły przyjmuje się, że ten obowiązek alimentacyjny trwa maksymalnie do końca studiów wyższych, albowiem ich ukończenie pozwala na samodzielne utrzymywanie się dziecka (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2000 r., I CKN 1538/99, LEX nr 51629, z dnia 11 marca 1999 r., III CKN 1171/98, LEX nr 503170, z dnia 12 lutego 1998 r., I CKN 499/97, LEX nr 50545, z dnia 14 listopada 1997 r., I CKN 217/97, Prok. i Pr.-wkł. 1998 nr 9, poz. 28, z dnia 11 lutego 1986 r., II CRN 439/85 OSP 1987 nr 4, poz. 85). Nie sposób przyjmować, że prawo do renty rodzinnej może trwać dłużej niż obowiązek alimentacyjny rodziców względem dziecka. Stąd też granicą kształcenia się w szkole w rozumieniu art. 68 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych jest ukończenie studiów wyższych definiowanych w art. 2 ust. 1 pkt 5 - Prawo o szkolnictwie wyższym, równoznaczne ze zdobyciem określonego zawodu i uzyskaniem możliwości samodzielnego utrzymania się. Dalsze zaś podnoszenie kwalifikacji celem uzyskania stopnia naukowego lub określonej specjalizacji w zawodzie stanowi następny etap - podwyższenia uzyskanych już wcześniej możliwości zarobkowania. Dlatego też ukończenie studiów magisterskich,

równoznaczne jest z uzyskaniem kwalifikacji do wykonywania zawodu zgodnego z kierunkiem studiów i oznacza zakończenie procesu „kształcenia się w szkole”, w okresie którego przysługuje renta rodzinna. Odbycie po uzyskaniu tytułu magistra studiów wyższych, studiów podyplomowych nie jest środkiem do uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się, lecz służy podwyższeniu kwalifikacji zawodowych.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na mocy art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.